

หมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้าง วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย

THE COMMUNITIES PRESERVING FIVE PRECEPTS: MODEL AND PROMOTE PROCESSES OF UNITIES CULTURAL IN THAI SOCIETY

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ*
Phramaha Boonlert Chuaythane

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด องค์ประกอบ ตัวชี้วัด บทเรียน และการบูรณาการการรักษาศีล 5 ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 2) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์และกระบวนการรักษาศีล 5 ในระดับบุคคล องค์กร และชุมชนตามโครงการหมู่บ้านศีล 5 3) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5: กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ และ 4) เพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผลการวิจัยมีดังนี้

1) แนวคิดในการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยตรง ได้กำหนดไว้ใน 2 ประการ คือ (1) การสร้างเครือข่าย คือการดำเนินการเพื่อเชิญชวนให้คนในหมู่บ้านมาร่วมกันรักษาศีล 5 เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคนที่สนใจที่จะมาร่วมกันรักษาศีล 5 ภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยมีหลักการ คือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นโดยสมัครใจ มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย มีการเสริมสร้างซึ่งกัน และกันและการเกื้อหนุนพึ่งพากัน (2) การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมความดี คือการประกาศ เชิญชวนให้บุคคล หมายถึงประชาชนชาวบ้านหรือพุทธศาสนิกทั้งหลายในชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัดของตนเองทำความดี ด้วยการรักษาศีล 5 ในชีวิตประจำวัน

2) แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชุมชนจะต้องสร้าง (1) ชุมชนต้องมีผู้นำที่ตั้งตนอยู่ในศีล 5 (2) มีการสร้างกฎกติกาและมีการเคารพกฎกติกา (3) อยู่ร่วมกันโดยใช้หลักความเมตตา (4) ไม่ตามกระแสวัตถุนิยม คือมีความพอเพียง ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ (5) มีความพร้อมเพียง มีความสามัคคีของหมู่คณะ

3) การเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมไทยทั้ง 4 ภาคมีความสอดคล้องกัน ในมิติการใช้ศีล 5 เป็นพื้นฐานในการสร้างกิจกรรมที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมดีของ

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คนในชุมชน ดังโครงการสวดมนต์วันอาทิตย์พิชิตมาร อีกทั้งได้บูรณาการหลักศีล 5 เข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันโดยไม่ทำให้ศีล 5 กระทบต่อวิถีชีวิตตามปกติ

4) ผลการวิเคราะห์เชิงยืนยันองค์ประกอบหลักศีล 5 สำหรับสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5 ผลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบหลักศีล 5 ปรากฏว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี น้ำหนักองค์ประกอบของมาตรฐานมีค่าเป็นบวก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกตัว มาตรฐานที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ศีลข้อที่ 1 กับศีลข้อที่ 4 แสดงถึงพฤติกรรมการมีศีล ไม่มีการเบียดเบียนผู้อื่น และผู้ตรงไปตรงมา รองลงมาคือ ศีลข้อที่ 2 และต่ำสุดคือศีลข้อที่ 5 เนื่องจากสังคมส่วนหนึ่งมองว่าการดื่มสุรา หรือดื่มของมึนเมา หากไม่เมาถือว่าไม่ผิดศีล อีกทั้งการดื่มสุรายังมีผลต่อการบำรุงดูแลสุขภาพเป็นอายุวัฒนะ ผลค่าน้ำหนักอยู่ในระดับต่ำตามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติ

คำสำคัญ : หมู่บ้านรักษาศีล 5, วัฒนธรรม, วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน, สังคมไทย

ABSTRACT

The four objectives of this research were: 1) To study the concept, factors, indicator, lesson and five precepts village keeping integration; 2) To study the strategy and process to five precepts keeping in the individual level, organization, and community according to the five precepts village project; 3) To study the process to co-living culture promotion of Thai community according to five precepts village : A case study of the villages in the North, the Northeast, the Central, and the South; and 4) for the scale creation to living of community in Thai society according to five precepts as the mixed research methodology both quality and quantity.

The findings of this research as follows :

1) The concept of five precepts village keeping project has two factors are (1) the network creation is to invite the people in the village to keep the five precepts for connection to other groups to come for five precepts keeping voluntarily under the respect of human rights, hospitality to each other by having the principle of member network relation with volunteer, having the same concept and view, member participation in the network, helping each others. (2) The public relations to transfer the goodness is to announce and invite the people to do goodness by keeping the five precepts in daily life.

2) The process to co-living culture creation of Thai community under the five precepts village project; the community will create (1) the community must have the leader to have the five precepts (2) to create the rule and having the

obey the rule (3) To live together with the loving kindness (4) No favour in materialism and have the sufficiency and satisfaction of beings (5) To have the readiness and have the harmony of community

3) The co-living culture promotion of Thai community according to five precepts village in four regions to have the five precepts as the basic activity creation that effect on good behavior of people in the community such as chanting project on Sunday to overcome the evils and to integrate the principle of five precepts to live in daily life by no changing the normal life.

4) The finding from analysis confirmation to the factors of five precepts for the scale creation to living of community in Thai society according to five precepts principle. The finding of analysis confirmation to the factors of five precepts as the model that has the match with the information in the good scale, positive scale at least 0.05 level for all. The most important scales the first and fourth precepts that show the good behavior, no disturb to others and straight. The second rank is the second precept and fifth precept is the lowest due to some part of society that they drink alcohol and intoxicants that no against the precepts and the alcohol drinking is the herbal medicine for good health. The scale of weight is low due to the opinion of practitioners.

Keyword : The Communities Preserving Five Precept, Cultural, Unities Cultural, Thai Society

1. บทนำ

สังคมไทยปัจจุบัน กำลังเผชิญกับความท้าทายจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ที่ส่งผลอย่างชัดเจนต่อวิถีชีวิต ตลอดจนการให้ความหมายและคุณค่าต่อคำว่า “ความดีและความเจริญ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ได้ส่งผลต่อการบริโภค แบบแผนการเลี้ยงดูและปฏิสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคมในระดับต่างๆ ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีลักษณะไร้รากฐานทางวัฒนธรรมและชาติโลกทัศน์ทางคุณธรรม จริยธรรมนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแก่นแกนปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในทุกระดับความสัมพันธ์ของสังคมไทยขณะนี้ ดังนั้นรัฐบาลปัจจุบันจึงให้ความสนใจต่อการปรับทัศนคติด้านการพัฒนาของคนในสังคม รวมทั้งการจัดทำและวัดประเมินผลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อลดอคติของการพัฒนากระแสหลัก เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาระบบการสร้างสังคมปรองดอง ส่งเสริมแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ คำนึงถึงรากฐานทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิตให้กับสังคมไทยในอนาคตได้

ภายใต้นโยบายของรัฐบาลปัจจุบันนั้น ได้กำหนดนโยบายและแนวทางอย่างชัดเจนในการส่งเสริมการใช้หลักการวิชาการและสนับสนุนบทบาทให้องค์กรทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ตลอดจนส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ขณะที่องค์กรทางพระพุทธศาสนานั้น สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺญ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ได้มีดำริและผลักดันให้คณะสงฆ์ทั่วไปในประเทศดำเนินโครงการหมู่บ้านศีล 5 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปและพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการดำเนินโครงการจะเน้นการบูรณาการความร่วมมือ ทั้งองค์กรทางพระพุทธศาสนา หน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ซึ่งที่ผ่านมาสามารถสร้างรูปแบบการพัฒนาความปรองดองสมานฉันท์ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปแล้วในหลายพื้นที่

การนำโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ลงไปยังหมู่บ้านเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดความปรองดองของประชาชนในชุมชนตามเจตนารมณ์ของ คสช. และดำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าจารย์ ถึงแม้ว่าโดยปรัชญาพื้นฐานของโครงการจะมีความชัดเจนในการนำศีล 5 มาเป็นกฎพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน แต่ก็เกิดปัญหาในการปฏิบัติอันเนื่องจากกลไกที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนมุ่งให้เป็นภารกิจของภาครัฐ แต่รัฐกลับทำงานในวงกว้างในเชิงประชาสัมพันธ์มากกว่า เช่น การแจกคู่มือ และป้ายสัญลักษณ์ของโครงการ เป็นต้น แต่ในขณะที่การสร้างตระหนักรู้ให้คนดำรงตนอยู่ในศีลเป็นเรื่องของการปรับทัศนคติและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับศีล 5 ภารกิจดังกล่าวจึงสลับกลับไปเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสแบบเลียงไม่ได้ ทั้งโดยความเกี่ยวข้องกับโครงการ ทั้งโดยสนองดำริของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าจารย์ วัดจึงต้องเข้ามารับหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนโครงการ และดำเนินการไปอย่างไม่มีทิศทางขาดความเป็นเอกภาพ เนื่องจากยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นโครงการแต่ละพื้นที่ ยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนร่วมกัน

จากที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การสร้างและพัฒนาบทบาทของวัดและองค์กรทางพระพุทธศาสนา เพื่อการจรรโลงคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนส่งเสริมการสร้างสังคมสมานฉันท์และสันติสุขอย่างยั่งยืนนั้น ถือเป็นนวัตกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ควรเรียนรู้และพัฒนายุทธศาสตร์และกระบวนการเชิงรูปธรรมให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านรักษาศีล 5 รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย” นี้ จึงเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นเพื่อค้นหารูปแบบหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยการถอดบทเรียนหมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ และนำผลไปปรับใช้ในการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนโดยขยายผลในพื้นที่นำร่องโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองนโยบายการสร้างความปรองดองสมานฉันท์และสันติสุขของรัฐบาลและคณะสงฆ์ไทย ที่จะร่วมมือกันพัฒนาชุดความรู้ที่อิงกับการบูรณาการหลักการวิชาการ เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและชุมชนไทย ให้เข้าใจหลักการและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่าง “อยู่เย็นเป็นสุข” ร่วมกันได้ตลอดไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด องค์ประกอบ ตัวชี้วัด บทเรียน และการบูรณาการการรักษาศีล 5 ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

2.2 เพื่อศึกษายุทธศาสตร์และกระบวนการรักษาศีล 5 ในระดับบุคคล องค์กร และชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านศีล 5

2.3 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5: กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

2.4 เพื่อสร้างเกณฑ์มาตรการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน เน้นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการจัดกระบวนการวิจัย ด้วยการถอดบทเรียนและการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาที่กำหนดไว้ ข้อมูลในการศึกษาได้จากแหล่งข้อมูล 2 ลักษณะ คือ แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร และแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล สำหรับข้อมูลที่เป็นบุคคล คณะผู้วิจัยได้กำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Random Selection) ซึ่งคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากพื้นที่กลุ่มเป้าหมายใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ความเกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกับการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบบันทึก (Field Note) 2) แบบสัมภาษณ์ (Interview) 3) แบบสังเกต (Observation) และ 4) วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เช่น (1) เทปบันทึกเสียง (2) กล้องบันทึกภาพ ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2) สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในขณะที่การศึกษาในชุมชน โดยไม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ฝาดูสิ่งที่เกิดขึ้นในกิจกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น โดยไม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทุกขั้นตอน เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตจะอยู่นอกวงผู้ถูกสังเกต โดยทำตนเป็นบุคคลภายนอก และ 3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมไต่ถามคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม ส่วนในเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสเปรดในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการสังเคราะห์ข้อมูลของโครงการวิจัยย่อย จำนวน 4 โครงการประกอบ แผนงานวิจัยเรื่องหมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย มีสาระสำคัญดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1. แนวคิด ตัวชี้วัด องค์ประกอบ ถอดบทเรียน และการบูรณาการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 พบแนวคิดในการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยตรง ได้กำหนดไว้ใน 2 ประการ คือ

1) การสร้างเครือข่าย (Networking) คือการดำเนินการเพื่อเชิญชวนให้คนในหมู่บ้าน มาร่วมกันรักษาศีล 5 เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคนที่สนใจที่จะมาร่วมกันรักษาศีล 5 ภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน โดยมีหลักการ คือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นโดยสมัครใจ มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (Common Perception) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders Participation) มีการเสริมสร้างซึ่งกัน (Complementary Relationship) และกันและการเกื้อหนุนพึ่งพากัน (Interdependent)

2) การประชาสัมพันธ์ส่งต่อความดี คือการประกาศ เชิญชวนให้บุคคล หมายถึง ประชาชนชาวบ้านหรือพุทธศาสนิกทั้งหลายในชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัดของตนเอง ทำความดี ด้วยการรักษาศีล 5 ในชีวิตประจำวัน อาจทำได้หลายช่องทาง เช่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วิทยุชุมชน โทรทัศน์ท้องถิ่น หอกระจายข่าว เสียงตามสาย เป็นต้น บุคคลผู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายข่าวส่งต่อความดีต่อคนในชุมชน เช่น พระภิกษุสงฆ์ เจ้าอาวาส ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระธรรมวิทยากร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มัคคทายก พิธีกรในงานพิธีต่าง ๆ นักจัดรายการวิทยุ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของเทศบาลหรือหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

ตัวชี้วัดและองค์ประกอบของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีทั้งระดับในประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน มีหน้าที่ในการขับเคลื่อนผลักดันโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งปริมาณและคุณภาพ ตามตัวชี้วัดที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จะประสบความสำเร็จ องค์ประกอบทั้งหมดจะต้องทำงานอย่างสอดคล้องสัมพันธ์ ประสานงานกัน ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ และการทำงานอย่างประสานสอดคล้องกันนั้น ปัจจัยสำคัญ คือผู้นำของหมู่บ้าน ประชาชนในหมู่บ้าน และองค์กรหรือกลุ่มที่มีอยู่ในหมู่บ้าน จะต้องร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งและจริงจัง ในการขับเคลื่อนโครงการนี้ให้ประสบความสำเร็จ การทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็งนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงความมีศักยภาพของหมู่บ้านหรือชุมชนเองด้วย ซึ่งเป็นไปตามหลักการของทฤษฎีของศักยภาพและการแพร่กระจาย ที่ให้ความสำคัญต่อความมีศักยภาพของชุมชนจะต้องประกอบด้วย ความสมบูรณ์พร้อมใน 6 ด้าน คือทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ ผู้นำ องค์กรทางสังคม การติดต่อกับภายนอก และการอบรม โดยหมู่บ้านใดจะมีศักยภาพ คนในหมู่บ้านนั้นจะต้องมีความพร้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ด้านผู้นำที่มีความรู้ความสามารถมีคุณธรรม มีความสามัคคี องค์กรทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง มีการติดต่อกับภายนอกอย่างสร้างสรรค์

และรู้เท่าทัน และคนในชุมชนได้รับการศึกษา การอบรม การขัดเกลา การกล่อมทางสังคมจากสถาบันที่มีอยู่ในสังคมอย่างจริงจัง

ประการที่สอง ถอดบทเรียนจากโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถสรุปได้ว่า แต่ละแห่งมีจุดเด่นหรือลักษณะเฉพาะตนที่แตกต่างกันไป อย่างกรณีของ ชุมชนวัดทุ่งท่าช้าง ตำบลทุ่งท่าช้าง อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี มีลักษณะเฉพาะตนคือเป็นชุมชนใหญ่ มีชาวพุทธทั้งหมดทั้งตำบลและมีเจ้าอาวาสที่ดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่เข้มแข็ง ภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุตามเป้าหมายของโครงการ และเป็นอีกหนึ่งของหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของจังหวัดลพบุรี แต่สิ่งที่ปัญหาอุปสรรคของที่นี่คือ การเปลี่ยนแปลงบุคคลในคณะกรรมการระดับอำเภอ อันเนื่องมาจากการโยกย้ายของนายอำเภอ อาจทำให้การดำเนินงานการขับเคลื่อนโครงการไม่ต่อเนื่อง และหยุดชะงักได้ กรณีของชุมชนวัดชัยศรี บ้านเสียว อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือ เจ้าอาวาสที่มีบารมีตั้งแต่เจ้าอาวาสรูปก่อนจนถึงปัจจุบัน และคนในหมู่บ้านมีความศรัทธาเคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากการแต่ละครอบครัวอุปัฏฐากพระภิกษุสามเณรที่มาเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวนถึง 80-90 รูป ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนเป็นอย่างดี และคนในชุมชนแห่งนี้ ก็มีความเคารพยำเกรงในพระสงฆ์ และผู้นำด้วย การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่มีพระสงฆ์เป็นแกนนำ จึงประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี แม้แต่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรืออบต. วังชัย ก็เป็นอบต.เพียงแห่งเดียวในอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณแก่พระสงฆ์ที่ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นี้โดยตรง

ชุมชนวัดพระพุทธบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน มีจุดเด่นที่สำคัญคือการที่ชาวบ้านทุกคนมีเคารพศรัทธาในตัวของครูบาชัยยะวงศาพัฒนาเป็นอย่างมาก แม้ว่าท่านจะมรณภาพไปแล้วตั้ง 16 ปีแต่บารมีหรือคุณความดีของท่าน โดยเฉพาะคำสอนของท่านที่ให้ชาวบ้านบริโภคอาหารมังสวัตร ไม่ให้บริโภคเนื้อสัตว์ ไม่ให้เลี้ยงสัตว์ เป็นคำสอนที่ชาวบ้านยังคงยึดถือปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน คนในชุมชนแห่งนี้จึงไม่มีปัญหาเรื่องการละเมิดศีล 5 ข้อที่ 1 ว่าด้วยการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ แต่สิ่งที่ปัญหาของชุมชนนี้ที่สำคัญ คือการขาดความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง แม้ว่าคนในชุมชนแห่งนี้จะมีวิถีชีวิตที่เคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 แต่พวกเขารักษาและปฏิบัติในฐานะที่เป็นหลักปฏิบัติที่สืบทอดกันมา จากข้อห้ามของครูบาวงศ์เท่านั้น ไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศีล 5 มากนัก แม้แต่จะเรียงลำดับศีล 5 อย่างถูกต้องยังไม่ได้เลย ในขณะที่ชุมชนวัดลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ มีลักษณะเฉพาะตนที่สำคัญคือคนในชุมชนมีความรู้ ตระหนักถึงภัยของพระพุทธศาสนาและพยายามหาทางที่จะปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาอย่างมีระบบ สิ่งที่จะดำเนินการในอนาคต อาจจะมีรูปของอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนาเลยก็ได้ นับว่าเป็นชุมชนชาวพุทธที่ดำเนินงานตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างก้าวหน้ากระโดดตามระยะเวลาที่ 3 ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระหว่างปี พ.ศ. 2558 – 2560 มีความคิดไปไกลถึงการมีอาสาสมัครปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาในพื้นที่หมู่บ้านหรือ

ชุมชน เพราะพวกเขาเริ่มตระหนักถึงภัยที่กำลังเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อชุมชนชาวพุทธโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมก็ตาม

ประการที่สาม การบูรณาการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทย ที่ได้จากการถอดบทเรียนจากพื้นที่ศึกษาวิจัยทั้ง 4 หมู่บ้าน ในฐานะที่เป็นพื้นที่ตัวแทนของทั้ง 4 ภาค ในประเทศไทย สรุปได้ว่า การบูรณาการโครงการนี้ สามารถดำเนินงานได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล หน่วยงาน องค์กร และสังคม เพราะโครงการมีความเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนในหมู่บ้าน ในการดำเนินงานจึงต้องดึงเอาสถาบันหลักที่มีอยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชน เข้ามาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นวัด ครอบครัว บ้าน ชุมชน โรงเรียนหรือหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่ผ่านมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557 – ปัจจุบันนั้น ได้ทำให้ทุกภาคส่วนในหมู่บ้านมีความตื่นตัว และให้ความสำคัญต่อการรักษาศีล 5 มากยิ่งขึ้น เพราะเห็นถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรักษาศีล 5 ที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จในการบูรณาการ เพื่อให้สามารถเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทย คือในระดับบุคคลต้องตระหนักถึงประโยชน์ ความจำเป็นของการรักษาศีล ในระดับหน่วยงาน องค์กร และสังคมจะต้องทำหน้าที่ในการสนับสนุน ส่งเสริม เอื้ออำนวย และธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้โครงการนี้สามารถดำเนินต่อไป โดยการประสานงานร่วมมือกันอย่างจริงจัง ระหว่างหน่วยงานในหมู่บ้าน ในพื้นที่และหน่วยงานในระดับเบื้องต้น ที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการนี้โดยตรง ไม่ว่าจะเป็นมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องก็ตาม ควรจะได้จัดทำเป็น “วาระแห่งชาติ” สำหรับโครงการนี้โดยเฉพาะ แม้ว่าเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม แต่การธรรมาภิบาลส่งเสริมให้คนที่เป็นพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปฏิบัติตามแนวทางของศีล 5 ยังมีความจำเป็น และต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ไม่ให้สิ้นสุดลงภายในปี พ.ศ. 2560 เท่านั้น เพราะปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ ล้วนแต่มีสาเหตุมาจากการละเลยไม่ใส่ใจ ไม่สนใจในการปฏิบัติตามแนวทางของศีล 5 อย่างจริงจัง ในชีวิตประจำวันของประชาชนทั้งหลายในประเทศไทย แม้จะเป็นผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ของประชากรทั้งหมดในประเทศไทยก็ตาม การสมาทานศีลที่ปฏิบัติอยู่กันโดยทั่วไปตามวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย เป็นเพียงองค์ประกอบของพิธีกรรมตามศาสนพิธีอย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่มีใครให้ความสำคัญในเนื้อหาสาระสำคัญของศีล 5 และสนใจที่จะปฏิบัติตามแนวทางของศีล 5 ในชีวิตประจำวันแต่อย่างใด

4.2. แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชน ตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 : กรณีศึกษาหมู่บ้านในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ พบว่าแนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชุมชนจะต้องสร้าง

1) มีผู้นำที่เข้มแข็ง กล่าวคือการที่ประชาชนในชุมชนบ้านห้วยต้มรวมตัวกันเป็น “องค์กรชุมชน” โดยมีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชนแล้วถึงได้เกิด

การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้นตามลำดับ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน และด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคมด้วย

2) การเคารพกฎ กติกา คือ การเคารพกฎเกณฑ์เป็นหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมโดยปกติสุข ไม่ว่าจะเป็นสังคมใดหรือประเทศใด การอยู่ร่วมกันของผู้คนเป็นจำนวนมากในสังคมต้องอาศัยกฎระเบียบกติกาของสังคม ซึ่งคนในสังคมนั้นๆ จำต้องเรียนรู้กฎ กติกาของสังคม พร้อมทั้งต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

3) อยู่ร่วมกันโดยใช้หลักเมตตา หมายถึง รักที่มุ่งเพื่อปรารถนาดี ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข ผู้นำควรมีความรัก ความปรารถนาต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยการให้คำแนะนำ สั่งสอน หรือ อบรม ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และความประพฤติที่เหมาะสมและดีงาม รวมถึงการแบ่งงานกัน ทำให้เหมาะสมกับวัย งาน และความถนัด

4) ไม่วิ่งตามกระแสวัตถุนิยม คือมีความพอเพียง ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่สนใจว่าปัจจุบันโลกเจริญไปอย่างไรก็ต้องก้าวตามให้ทัน พยายามดำเนินชีวิตตามปกติของตนเอง อาหาร ก็เป็นมังสวิรัต ในปัจจุบันชาวบ้านรับประทานมังสวิรัตทั้งหมู่บ้าน เครื่องนุ่งห่มก็สวมใส่ชุดประจำเผ่าของตนเอง ที่อยู่อาศัย ก็ปลูกสร้างเองตามความสามารถ ไม่ใหญ่โตเกินไป ยารักษาโรคก็อาศัยยาสมุนไพรในท้องถิ่นการบริจาคและซื้อกินเองตามร้านค้าชุมชน

5) มีความพร้อมเพียง มีความสามัคคีของหมู่คณะ ทำให้ทุกคนช่วยกันทำกิจกรรมต่าง ๆ จนสำเร็จ ซึ่งนำความสุขมาสู่หมู่คณะ เพราะทุกคนย่อมได้รับความสุข ความสำเร็จจากผลงานที่ได้ช่วยกันทำ กล่าวคือ ในครอบครัว ทุกคนมีความพร้อมเพรียงกันทำงาน ช่วยกันประหยัด ร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรม ทุกคนในครอบครัวก็มีความสุข ในโรงเรียน ทุกคนพร้อมเพรียงกันยึดถือกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนนักเรียนทุกคนพร้อมใจกันศึกษาเล่าเรียน ในชุมชน ทุกคนสมัครสมานสามัคคีกัน พร้อมเพรียงกันประกอบอาชีพที่สุจริต ร่วมมือกันทำนุบำรุงดูแลท้องถิ่นของตน เช่น แม่น้ำ ถนน คูคลอง ประปา ไฟฟ้า เป็นต้น

4.3. รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมไทย พบว่า

1) วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนในภาคกลาง หมู่บ้านทุ่งท่าช้าง ตำบลทุ่งท่าช้าง อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี ในปัจจุบันมีพระครูคุณสัมพันธ์ เป็นเจ้าอาวาสวัดทุ่งท่าช้าง และเจ้าคณะอำเภอสระโบสถ์ เป็นที่ปรึกษาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีนายจุน อินทร์วิสัย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 เป็นผู้ดำเนินการโครงการร่วมกับทางอำเภอและจังหวัด ในอดีตที่ผ่านหมู่บ้านมีความสงบเรียบร้อยไม่มีเรื่องที่เกิดเหตุผิดหลักศีล 5 อย่างรุนแรง ทำให้ชาวบ้านมีความรักสามัคคีต่อกัน เอื้ออาทรต่อกัน และที่สำคัญมีโครงการร่วมกับทางอำเภอ และจังหวัดคือ “โครงการสวดมนต์ทุกวันอาทิตย์พิชิตมาร” ดังนั้นในวันอาทิตย์ประชาชนในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็น ผู้สูงอายุ เด็ก เยาวชน อีกทั้งมีบุคลากรจากอำเภอนำโดยท่านนายอำเภอก็จะนำชาวบ้านมาร่วมทำกิจกรรมดังกล่าว ซึ่ง

ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี หนึ่งการทำวัตรสวดมนต์เย็นที่วัดได้ปฏิบัติสืบทอดกันเป็นเวลากหลายสิบปีแล้ว

2) วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนในภาคเหนือ ชุมชนพระบาทห้วยต้ม มีหลวงปู่ครูบาวางศาพัฒนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ เลื่อมใสและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทั้งหมู่บ้านจะทานมังสวิรัต วันพระจะถือเป็นวันสำคัญของคนในชุมชน โดยจะร่วมกันหยุดงานและแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าที่มีสีสันสวยงาม พาครอบครัวร่วมกันไปทำกิจกรรมอันสำคัญคือ ทำบุญ ตักบาตร นอกจากจะตักบาตรด้วยข้าวและอาหารเจแล้ว ในชุมชนพระบาทห้วยต้ม ยังมีประเพณีตักบาตรผักอีกด้วย ฟังเทศน์และบำเพ็ญประโยชน์ให้วัด ในช่วงค่ำก็จะไปเวียนเทียนและสวดมนต์ ไหว้พระภายในวัดและรอบองค์พระมหาธาตุเจดีย์ศรีเวียงชัย สำหรับการ ทำบุญ ตักบาตรนั้นจะมีทุกวัน โดยพระภิกษุ สามเณร จะรับบิณฑบาตที่วัดทุกๆเช้า ซึ่งพุทธศาสนิกชนที่อยู่นอกชุมชน บุคคลทั่วไป หรือนักท่องเที่ยว สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ นับเป็นประเพณีอันดีงาม เป็นการเรียนรู้จากการสืบทอดจากบรรพบุรุษตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสตรีชนเผ่าปาเกะญอจะได้รับการสืบทอดบทบาทในการจัดหาและถักทอเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสำหรับคนในครัวเรือน ได้สอดใส่ลวดลายตามคติความเชื่อและ ให้สีสันตามวัสดุท้องถิ่นที่มาใช้ทำสีย้อมผ้าที่ปลูกเอง ทุกครัวเรือนเด็กสาวหากมีอายุ 5 ขวบ จะต้องเรียนรู้วิธีการทอผ้าจากแม่ ดังนั้นผู้หญิงชนเผ่าจะต้องทอผ้าเป็นทุกคน เมื่อ ปี พ.ศ. 2535 ได้มีหน่วยงานทางราชการได้เล็งเห็นว่าการทอผ้าฝ้ายด้วยมือของกะเหรี่ยงซึ่งเป็นศิลปะที่น่าจะทำการส่งเสริมการผลิตเพื่อเป็นรายได้เสริมและเพื่อให้ชาวเขาเผ่าปาเกะญอมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ควรจะมีการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมของชนเผ่าไว้และเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้เยาวชนรุ่นหลังต่อไป

3) วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมู่บ้านเสียว ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษา พบว่า ชาวบ้านมีสถาบันหลักเป็นจุดศูนย์รวมของการอยู่ร่วมกัน คือ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) โดยมีความเชื่อว่า บ้าน วัด โรงเรียน จะพัฒนาให้เจริญได้ต้องมีผู้นำที่ดี คือมีความรู้ดี ความประพฤติดี และมีความสามารถ มองการณ์ไกลปัจจุบันมีผู้นำหมู่บ้านคือนายคมกฤษ บุขราคม กำนันตำบลวังชัย และมีนางโสมกาย ชัยชนะ เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 ส่วนวัดคือ วัดชัยศรี เป็นสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีพระมงคลปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดชัยศรี รูปปัจจุบัน รองเจ้าคณะอำเภอน้ำพอง เป็นพระนักพัฒนาอย่างจริงจัง ที่ไม่ลดละการอบรมสั่งสอนประชาชนในหมู่บ้านให้ตั้งอยู่ในศีล 5 มาโดยตลอด ทั้ง 3 องค์การนี้ เปรียบเสมือนแม่ทัพที่ต่อสู้กับศัตรูคือปัญหาอุปสรรคและสามารถเอาชนะได้ทุกครั้ง

4) วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันของชุมชนในภาคใต้ วัดลำทับ บ้านลำทับ ตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีความสามัคคีกันมาก โดยอาศัยการประสานกันระหว่างผู้นำชุมชนคือ ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส และผู้อำนวยการโรงเรียน เนื่องจากสภาพของชาวบ้านลำทับอยู่ติดกับทะเล มีภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีฝนตกชุกตลอดปี และมีเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน มี 4 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ไปจนถึงเดือนเมษายน ฤดูฝน มี 8

เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ไปจนถึงเดือนตุลาคม นอกจากนั้นชาวบ้านยังยึดมั่นกับวัฒนธรรม ประเพณีคือ งานประเพณีสารทเดือนสิบ เป็นประเพณีสำคัญของชาวใต้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ การละเล่นพื้นบ้าน เช่น หนังตะลุง แสดงให้เห็นการผสมผสานกับวัฒนธรรมอินเดีย ในจังหวัดกระบี่ มีศิลปินหนังตะลุงหลายคณะ มโนราห์ การแสดงพื้นบ้านของจังหวัดทางภาคใต้ที่ขึ้นชื่อที่แสดงถึงวัฒนธรรมของชาวภาคใต้ได้เป็นอย่างดี

4.4. การสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลัก ศิล 5 พบว่า

1) การดำเนินชีวิตของชุมชนตามหลักศิลป 5 หมู่บ้านต้นแบบ มีวิถีชุมชนดำรงวัฒนธรรมของตนเองไว้การเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมภายนอกน้อยเมื่อเทียบกับหมู่บ้านภายนอกที่มีได้ดำเนินชีวิตตามหลักศิลป 5 ทั้งนี้เพราะความต้องการของสมาชิกชุมชนหมู่บ้านศิลป 5 อาศัยปัจจัยต่างๆเฉพาะจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่าที่ตนเองจะสามารถหาได้ แนวทางดำเนินชีวิตมาจากการส่งต่อองค์ความรู้ การศึกษาของสมาชิกชุมชน เป็นองค์ความรู้ภายนอกชุมชนและองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษในชุมชนสะสมไว้ การสื่อสารคมนาคม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การนำมาเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป

การดำเนินชีวิตตามหลักศิลป 5 การสืบทอดรักษาศิลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การเปล่งวาจารับศีลเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ก่อนถวายอาหารพระสงฆ์ การเปล่งวาจารับศีลในวันพระ การสวดมนต์เช้าเย็นที่บ้าน ที่วัดในทุกวันจนกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชน บางหมู่บ้านนัดสวดมนต์วันพระหรือวันอาทิตย์ การปฏิบัติธรรมในวันเป็นการปฏิบัติตามคำสอนของพระสงฆ์ งดอาหารปรุงด้วยเนื้อสัตว์ แต่บางหมู่บ้านยังคงบริโภคเนื้อสัตว์แต่ไม่เบียดเบียนชีวิตเพื่อนมนุษย์ งดเว้นการกระทำที่ละเมิดศีลถือเป็นการปฏิบัติธรรมตามวิถีชาวบ้าน สำหรับการปฏิบัติธรรมในรูปแบบการศิลป 8 การปฏิบัติกรรมฐานเน้นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เติมน้ำจืดเป็น 15 นาที แล้วแผ่เมตตา ส่วนมากเป็นเด็กเยาวชนมาร่วมโดยเฉพาะระดับประถมศึกษา อนึ่งการดำเนินชีวิตตามหลักศิลป 5 การประยุกต์หลักศิลป 5 กับการดำเนินชีวิตประจำวัน อาศัยพระสงฆ์เป็นกลไกหลัก เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆ ชักชวนหน่วยงานราชการเข้ามาสนับสนุนโครงการภายในหมู่ ทั้งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของพระสงฆ์ กิจกรรมโครงการของหน่วยงานราชการ หมู่บ้านรักษาศิล 5 คณะสงฆ์ ชาวบ้านความร่วมมือกับทางคณะสงฆ์และราชการ

2) วิเคราะห์เชิงยืนยันองค์ประกอบหลักศิลป 5 สำหรับสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศิลป 5 ผลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบหลักศิลป 5 ปรากฏว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ซึ่งพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 3.71 ค่าความน่าจะเป็นเท่ากับ 0.29 ที่องศาอิสระเท่ากับ 3 น้ำหนักองค์ประกอบของมาตรฐานมีค่าเป็น + อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทุกตัว มาตรฐานที่มีน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด คือ ศิลข้อที่ 1 กับศิลปข้อที่ 4 แสดงถึงพฤติกรรมการมีศีลและไม่มีศีล มีไม่การเบียดเบียนผู้อื่น และผู้ตรงไปตรงมา รองลงมาคือ ศิลข้อที่ 2 และต่ำสุดคือศิลปข้อที่ 5 เนื่องจากสังคมส่วนหนึ่ง

มองว่าการดื่มสุรา หรือดื่มของมึนเมา หากไม่เมาถือว่าไม่ผิดศีล อีกทั้งการดื่มสุรายังมีผลต่อการบำรุงดูแลสุขภาพเป็นอายุวัฒนะ ผลค่าน้ำหนักอยู่ในระดับต่ำตามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติ

รูปองค์ประกอบเชิงยืนยันแสดงศีล 5 มีองค์ประกอบอย่างน้อย 5 ข้อ สอดคล้องกับหลักการทางพุทธศาสนา ศีลเป็นข้อปฏิบัติอย่างหนึ่งของพุทธศาสนา มุ่งหมายให้ผู้ปฏิบัติดำรงปกติในสังคมมนุษย์ ศีล 5 เป็นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน พระพุทธศาสนาสอนให้ปฏิบัติเป็นนิจ ไม่ว่าใครจะอยู่ในเพศภาวะอย่างไรก็ตาม คือ เบญจศีล หรือศีล 5 แม้ผู้ตอบจะมีอายุต่ำกว่า 20 ก็ยืนยันองค์ประกอบศีลทั้ง 5 ข้อ ได้แก่ ศีลข้อ 1 ปาณาติปาตา เวรมณี ศีลข้อ 2 อทินนาทานา เวรมณี ศีลข้อ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี ศีลข้อ 4 มุสาวาทา เวรมณี ศีลข้อ 5 สุราเมรยมชชปมาทภูฐานา เวรมณี

องค์ประกอบหลักศีล 5 สำหรับสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5 ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการอธิบายสำหรับสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5

การดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5 มีการปฏิบัติตามหลักศีลข้อ 1 ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์ ศีลข้อ 2 อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการลักทรัพย์ ศีลข้อ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม ศีลข้อ 4 มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ ศีลข้อ 5 สุราเมรยมชชปมาทภูฐานา เวรมณี เว้นจากการดื่มน้ำเมา สิ่งเสพติดมีผลต่อการดำรงชีวิตชุมชนศีล 5 ได้แก่ 1. ผู้ปฏิบัติมีความสุข 2. สังคมมีความสุข 3. เศรษฐกิจมั่นคงพึ่งตนเองได้ ซึ่งสามารถนำมาสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนศีล 5 ได้ ทั้งนี้เพราะการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 มีความสำคัญมาก ศีล 5 เป็นธรรมะคุ้มครองผู้ปฏิบัติให้มีความสุข ส่งผลต่อการสร้างชุมชนให้มีสันติภาพ อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ไม่มีการเบียดเบียนทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อนทั้งกายและใจ

3) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5 ผู้วิจัย ได้นำข้อมูลการดำเนินชีวิตของชุมชนตามหลักศีล 5 หมู่บ้านต้นแบบ ได้แก่ บ้านพระพุทธบาทห้วยต้ม ตำบล นาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน บ้านเสียว ตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น บ้านทุ่งท่าช้าง ตำบลทุ่งท่าช้าง อำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี บ้านลำทับ ตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ จากการศึกษาวิถีชุมชนดำรงวัฒนธรรมของตนเองไว้การเปลี่ยนแปลงตามวัฒนธรรมภายนอกน้อยเมื่อเทียบกับหมู่บ้านภายนอกที่ได้ดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ 3 ประการ คือ

(1) ตนเองมีความสุข เป็นเป้าหมายของการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 โดยปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 เฉพาะบุคคลในสังคม การรับรู้ การปรับตัว ให้มีความสุขประพฤติดูอยู่ในกรอบของศีลทั้ง 5 จดเว้นจากการฆ่า การเบียดเบียนผู้อื่น จดเว้นจากการลักทรัพย์ การครอบครองทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบ จดเว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม ความไม่ซื่อตรง การละเมิดทางเพศที่ผิดศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงามของไทย จดเว้นจากการพูดเท็จ การสร้างความเข้าใจผิดเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น จดเว้นจากการดื่มสุราและสิ่งเสพติดมีนเมาทุกชนิด รวมถึงการค้าการจำหน่ายสิ่ง

เสพติดมีนเมาทุกชนิดแก่บุคคลอื่น ความสุขที่เกิดจากการเว้นจากการกระทำทั้ง 5 ส่งผลให้บุคคลมีความสุขอย่างต่อเนื่อง มีความสุขใจ ไม่หวาดระแวง กลัวถูกจับผิด มีความสุขกาย ไม่ได้รับโทษภัยจากการละเมิดศีล การเป็นโรคภัย มีความสุขจากการมีทรัพย์ การใช้จ่ายทรัพย์สามารถพึ่งพาตนเองได้

(2) สังคมมีความสุข เป็นการรับรู้ผลของการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 ร่วมกันของชุมชนหมู่บ้านศีล 5 ต้นแบบ สะท้อนผลออกมาในเชิงการให้ข้อคิดเห็น ให้คำแนะนำ แนวปฏิบัติที่ดีแก่บุคคลอื่นได้ รวมถึงการรับรู้ผลของการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกัน การใช้ประโยชน์ภายในหมู่บ้านที่เกิดจากกิจกรรมการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 เช่น การงดเว้นบริโภคเนื้อสัตว์ ความสุขที่เกิดจากการงดเว้นบริโภคเนื้อสัตว์ สมาชิกในสังคมรับรู้ได้ว่าชุมชนของตนไม่จำหน่ายอาหารประเภทเนื้อสัตว์ หรือการงดเว้นสุรา สิ่งมีนเมาในงานบุญพิธีต่าง ๆ ภายในชุมชน สมาชิกในสังคมรับรู้ได้ว่างานบุญไม่มีการจำหน่ายแจกสุรา

(3) เศรษฐกิจมั่นคงพึ่งตนเองได้ เป็นเป้าหมายของการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 โดยการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนมีการปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 ได้ครบสมบูรณ์ และบางแห่งมีการปรับประยุกต์ตามบริบทของชุมชน แต่สภาพผลของการปฏิบัติส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชน เกิดความมั่นคงสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในระดับครอบครัวและในระดับชุมชน ในระดับครอบครัวสมาชิกครอบครัวที่ปฏิบัติตามหลักการของศีล 5 มีรายรับน้อย มีรายจ่ายน้อย มีเงินออมสามารถนำเงินออมไปเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มออมทรัพย์ การบริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณประโยชน์ของชุมชน ระดับชุมชน สมาชิกในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีเงินออมเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารชุมชน เป็นต้น ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในชุมชน พึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน การพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกมีน้อย ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ เกิดวัฒนธรรมวิถีพุทธ นำมาส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยว สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจเข้าสู่ชุมชน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ภาครัฐโดยเฉพาะรัฐบาล ควรส่งเสริมให้คณะสงฆ์ดำเนินการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างต่อเนื่องหรือสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมงานที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ซึ่งดำเนินการโดยวัดและพระสงฆ์ โดยการสนับสนุนทรัพยากรการบริหารทั้งในด้านงบประมาณและการสร้างระบบกลไกในการดำเนินงาน

5.2 มหาเถรสมาคม พร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดทำแผนในการสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 ของประชาชน ไม่จำกัดเฉพาะเพียงหมู่บ้านเท่านั้น แต่ให้ก้าวไปสู่หน่วยงานราชการ สถานศึกษา องค์กรเอกชน กองทัพและองค์กรที่มีปริมาณมวลชนจำนวนมาก เพื่อให้การรักษาศีล 5 เป็นวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทย

5.3 มหาเถรสมาคม ควรสนับสนุน ส่งเสริมให้พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จนประสบความสำเร็จ ได้รับการสรรเสริญยกย่องและความสำคัญในการได้รับสมณศักดิ์ตามควรแก่ฐานานุรูป

5.4 มหาเถรสมาคมควรใช้ตัวแบบการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชน ห้วยต้มและชุมชนทุ่งท่าช้างมีสร้างชุดความรู้เพื่อใช้ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในพื้นที่อื่นๆ โดยควรเริ่มต้นจากการกำหนดให้ 1 จังหวัด 1 หมู่บ้านรักษาศีล 5 ต้นแบบ จากนั้นจึงดำเนินการขยายผลในภายหลัง

5.5 รัฐบาลและมหาเถรสมาคมควรส่งเสริมให้หมู่บ้านสร้างข้อกำหนดชุมชนที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันของคนในชุมชนมาบังคับใช้เพื่อเป็นกติกาพื้นฐานของชุมชน และเพื่อให้กติกาดังกล่าวมีความศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกคนยอมรับด้วยจิตวิญญาณ อาจจะผูกข้อกำหนดเข้ากับศูนย์กลางความศรัทธาของชาวบ้าน เพื่อใช้เป็นกรอบจริยธรรมของชุมชน

บรรณานุกรม

เขมานันท์ เขมานันโท. (2553). “*สันติภาพ ทางเลือกเดียวและศีล 5 (ปัญจศีล) พุทธวิธีสู่โลกสันติ*”.

แปลโดย สุจิตรา อ่อนค้อม แปลจาก Peace the Only Option and Five Precepts (Pancasila): The Buddhist Means to World Peace. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ภูมิทอง.

พระมหาสุทิตย์ อาภาภโร. ดร. (2558). *ศีล 5 คุณค่าของชีวิตและสังคม*. สนับสนุนโดย โครงการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. นนทบุรี: บริษัท ดีไซน์ ดีไลฟ์ จำกัด.

พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี). (2552). *เบญจศีลเบญจธรรม: อุดมชีวิตของมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ต้นบุญ.

พระราชสีมาภรณ์. (2546). *พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำลี รักสุทธี. (2543). *ศีล สุตยอดวินัยของศาสนาพุทธ*. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา,

สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2548). *ศีล 5 ฉบับคู่มือรักษาใจ “ศีลปาโล”*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.